

REGIONÁLNÍ ROZVOJ ČR VE VZTAHU K EU**REGIONAL DEVELOPMENT OF THE CZECH REPUBLIC IN
RELATION TO THE EUROPEAN UNION****PROF. RNDR. RENÉ WOKOUN, CSc.**

<i>Katedra regionálního a lokálního rozvoje</i>	<i>Department of Regional and Local Development</i>
<i>Fakulta sociálně ekonomická</i>	<i>Faculty of Social and Economic Studies</i>
<i>Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem</i>	<i>J. E. Purkyně University in Ústí nad Labem.</i>
✉ <i>Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem, Czech Republic</i>	
<i>E-mail: Rene.wokoun@ujep.cz</i>	

Anotace

Zapojení České republiky do integračního procesu vytvořilo vhodné podmínky pro posílení ekonomického růstu a tím i zvýšení ekonomické úrovně nejen celé ČR, ale i jednotlivých regionů. V článku je předložena návrhová sada klíčových úkolů pro regionální rozvoj ČR ve vztahu k Evropské unii nejen pro období 2014-2020, ale i následující období. Rovněž jsou prezentovány návrhy na zlepšení konzistence kohezní politiky a strategií regionálního rozvoje v ČR.

Klíčová slova

regionální strategie v ČR, regionální rozvoj, kohezní politika EU

Annotation

The involvement of the Czech Republic into integration processes has created appropriate conditions for strengthening the economic growth and thereby the increase of the economic level of the country, but also of individual regions. In this paper, the proposal of key challenges for the regional development in relation to the European Union is presented, not only for 2014-2020, but also the following period. Other presented proposals may help to improve the consistency of cohesion policy and regional development strategies in the country.

Key words

regional strategy in the Czech Republic, regional development, cohesion policy EU

JEL classification: R11

Úvod

Za posledních 25 let, zejména však po vstupu naší republiky do Evropské unie došlo k výrazným změnám, a to i v regionálním kontextu. Regionální rozvoj se posléze stal jednou ze základních priorit vládní politiky, i když teprve postupně docházelo k dořešení ekonomického rozvoje regionů na centrální úrovni. Proto je na místě si položit několik otázek:

1) Jak jsou v dosavadním vývoji České republiky naplňovány základní strategické cíle regionálního rozvoje obsažené v jednotlivých dokumentech a zpravidla v určitých periodách aktualizované, například ve Strategii regionálního rozvoje ČR, Národním strategickém referenčním rámci (NSRR)?

2) Dochází k růstu a konvergenci tuzemských regionů navzájem i ve vztahu k regionům EU? V čínském stanovených cílech rozvoje regionů ČR ve strategických rozvojových dokumentech byla a je postupně, i když nerovnoměrně, plněna prostřednictvím operačních programů. Hospodářská krize plněně cíle selektivně ovlivnila.

Nejd íve je třeba si položit otázku ó jaké jsou implikace z lenství v EU pro eskou republiku a její regiony?

Obecn lze konstatovat, že zapojení se eské republiky do integra ního procesu vytvo ilo n které vhodné podmínky pro posílení ekonomického r stu a tím i zvý-ení ekonomické úrovn nejen celé R, ale i jednotlivých region . Zvlá-tní roli v tomto procesu má politika hospodá ské a sociální soudrfnosti. (Wokoun R. a kol., 2007; Wokoun, 2007)

eská republika m la v minulých programovacích obdobích (2004 ó 2006, 2007 ó 2013) a má i v tomto programovacím období (2014 - 2020) nárok na získání prost edk na posilování hospodá ské a sociální soudrfnosti. Klí ovou otázkou v-ak v této souvislosti z stává stupe a efektivita jejich využití. Je třeba vzít do úvahy makroekonomické a regionální procesy, které ovlivnily možnosti reálného erpání prost edk pro konkrétní regiony.

Tato skute nost nás tedy musí zajímat zejména s ohledem na budoucnost. Za rozhodující faktor, který v budoucnosti ovlivní schopnost eské republiky dostat se na ekonomickou úrove v sou asnosti vysp lých lenských stát Evropské unie, lze považovat domácí hospodá skou politiku. V p ípad regionálních disparit musí rozhodující roli sehrát regionální politika.

1. Návrh st flejních úkol pro regionální rozvoj R ve vztahu k Evropské unii pro období 2014-2020

Základem každé regionální strategie, programu rozvoje obce, m sta a regionu a zejména regionální ásti opera níh program by se v sou asnosti m la stát orientace na dosažení dynamické aíl akcelera ní rozvojové trajektorie v asovém horizontu do roku 2020, p ípadn i v del-ím horizontu. Sou asn by v t chto intencích formulovaná regionální strategie m la pln respektovat výchozí principy regionální politiky R a rezortních politik. Ob ma t mto pofadavk m samoz ejm musí vyhovovat, resp. pod ídit se také vnit ní struktura obsahu regionálních strategií a navazujících dokument . (Wokoun R., Malinovský J. a kol., 2008).

V t chto intencích lze navrhnout na základ induktivních, deduktivních, komparativních a analytických metod a p ístup následující st flejní úkoly pro strategické dokumenty regionálního rozvoje:

- dokon ení strukturálních zm n, podpora venkovských a starých pr myslových region v jejich úsilí se t mto zm nám p ízp sobit,
- podpora p eshraní ní spolupráce v pohrani níh oblastech,
- dokon ení napojení eských region na evropské dopravní síť , nová orientace dopravních sítí, zlep-ení napojení na státy západní, st ední a východní Evropy s preferováním dopravy ne-kodící flivotnímu prost edí,
- zvy-ování vzd lanostní úrovn na regionální úrovni, podpo it moderní p ístupy ke vzd lání a získávání dovedností,
- vytvo ení systému zavád ní inovací a p enosu know-how do podnikatelské sféry,
- komplexní podpora malého a st edního podnikání s cílem zvy-ování regionální konkurenceschopnosti,
- snížení regionální diference v nezam stanosti podporou podnikatelských aktivit v regionech s vysokou mírou nezam staností, zvý-it zam stanost zejména u osob ohrožených sociální exkluzí v problémových regionech.

K napln ní strategických p edstav Spole enství a cíl hospodá ského a regionálního rozvoje eské republiky mohou být stanoveny následující priority tímto zp sobem:

- Regionální konkurenceschopnost a inovace: ty by nem ly být zredukovány pouze na technologickou oblast, ale m ly by pokrývat v-echny aktivity a po ítat také se vzd lávací, sociální a regionální oblastí. Podpora by m la být poskytována výzkumným a rozvojovým centr m, malému a st ednímu podnikání.

- Atraktivita regionu a kvalita místa se zam ením na rozvoj podnikatelských aktivit a podnikatelských lokalit, logistiky, zlep ení dopravních spojení a prevence rizik.
- Adaptabilita a kvalifikace pracovních sil se zam ením na schopnosti a kvalifikaci pro inova n orientovanou ekonomiku, celoživotní vzd lávání a p ístup k zam stnání pro nezam stané se zam ením na star-í osoby, fleny a zdravotn postiflené osoby.
- Územní spolupráce ó m la by se týkat v-ech vý-e uvedených priorit.
- Horizontální priorita ó podpora u ení a inova ních kapacit region a jejich populace z pohledu zvy-ování vzd lanostní úrovn a dovedností.

Pak by mohly intervence Spole enství zvý-ít konkurenceschopnost:

- za první celé eské republiky,
- a zejména za druhé jejích region ,

a to posílením báze znalostí a inovací v podnikání, podporou výzkumu a vývoje, vyváženého rozvoje, zlep ením dostupnosti region a podporu zam stnanosti. eská republika by m la rozvíjet výzkum a inovace, a to zejména pomocí disponibilních zdroj ze strukturálních fond .

2. Návrhy na zlep ení konzistence kohezní politiky a strategií regionálního rozvoje v R

Základním problémem vztahu eské republiky a rozvoje jejích region ke kohezní politice Evropské unie pro období 2014-2020 bude zejména rozporuplnost vyplývající sice z pomalého, le dolofleného p íblifování socioekonomické úrovn eských region region m unijním, konkrétn na úrovni NUTS2.

eská republika by m la usilovat:

- 1) O zlep ení úrovn vzd lání pracovník a jejich dovedností. Jde o to, fle innosti s vy-í p ídanou hodnotou mohou zvý-ít poptávku po kvalifikované pracovní síle, což m fle ovlivnit rovn fl rychlost, s jakou budou p íjímány nové technologie. M fle to výrazným zp sobem p ísp t ke snížení rozdílu v produktivit .

Nicmén v regiorech by se m ly postupn umofnit p esuny zam stnanosti sm rem ke sluffbám, a to p edev-ím takovým, jeffl nevyfladují p íli- vysokou úrove vzd lání. Ty regiony, jeffl mají významný podíl zem d lství, by m ly pokračovat v modernizaci agrárního sektoru v etn lesnictví a p ípadn rybá ství.

Protofle pr myslová výroba je v eských a moravských regiorech zpravidla velmi významným odv tvím, je nezbytné, aby kohezní politika umofnila/podpo ila výraznou zm nu orientace pr myslu sm rem k aktivitám s vysokou produktivitou a produkt m s vysokou p ídanou hodnotou s cílem zabránit specializaci na ta pr myslová odv tví, která jsou zvlá-t vystavena nevybíravé a nemilosrdné mezinárodní konkurenci a která mají jen omezenou perspektivu r stu.

Z efm finan n nejnáro n j-í oblastí podpor je infrastruktura, a to zejména dopravní a ekologická (environmentální). Zvlá-t podpora rekonstrukce a dal-ího rozvoje silni ní sít a likvidace odpad by m la být primárním zájmem region soudrflnosti i celé eské republiky.

Zvlá-tní oblastí zájmu by se m l stát cestovní ruch, zejména v-ak jeho kvalitativní rozvoj ve vhodných regiorech.

- 2) O d lefflitou podporu regionálních r stových center, a to proto, fle tím vytvo ená vysoká míra produktivity m fle dát p íslu-ným region m konkuren ní výhodu nejen v rámci EU, ale i celé Evropy a rovn fl i ve sv t . Tato vysoká produktivita by se m la op ít o investice v oblastí výzkumu a vývoje. Je v-ak t eba uvést, fle z pohledu zachování globální konkuren ní výhody musí být tyto regiony schopny sout flit s dal-ími sv tovými konkurenty, kte í do výzkumu a vývoje a vy-ího vzd lání investují je-t více. Zásadním momentem tedy by se m la stát podpora

je-t vy—ích investic do inovací a lidského kapitálu, což by mohlo postupn napl ovat lisabonskou strategii.

Uvedené diskusní záležitosti je třeba p im eným zp sobem zohlednit p i tvorbu strategických rozvojových dokument R.

3. Dí í shrnutí a doporu ení

Na základ zji-t ní vzájemného vztahu národních strategií, politik a program k regionálnímu rozvoji, lze navrhopat doporu ení v následujících oblastech:

- Koncep ní a systémová spolupráce - kraje a resorty by m ly explicitn stanovovat ve svých programech vazby na cíle, priority regionálního rozvoje R.
- Tematické integrace - kraje a resorty by m ly op t jasn stanovit svou podporu region m se soust ed nou podporou státu. Dále by m lo dojít k tematické integraci dota ních program resort a kraj .

Pro napln ní vý-e uvedených doporu ení lze navrhopat tato konkrétní opat ení:

V rámci strategických dokument , nap . SRR R by bylo vhodné vymezit ak ní plány na krat-í asová období, protože aktuální pot eby v jednotlivých regionech se ásto velmi rychle m ní a kraje následn z r zných d vod nereflktují SRR R jako celek. Toho lze dosáhnout nap . vytvo ením centrálního metodického nástroje umofl ujícího stanovení kvantitativní a kvalitativní vazby na SRR R (obdobný koncept pouflitý u program financovaných ze SF) nebo vy—í úrovní metodické spolupráce mezi MMR R, jednotlivými resorty, kraji a obcemi.

Strategie a programy kraj napl ují cíle Strategie regionálního rozvoje R, i když to krajské koncepce a strategie bohufl ásto explicitn nedefinují. Nejzávafl n-ím zji-t ním z pohledu provázanosti vládních politik, zejména regionální, a SRR na krajské programy a strategie je, fl e je jenom minimální vazba konkrétních finan ních alokací do region se soust ed nou podporou státu ze strany kraj . Tato skute nost je, a to i p i maximálním respektu ke krajské samospráv , alarmující a bude t eba ji zohlednit v budoucnu tak, aby do-lo k výrazn-ímu propojení prioritních oblastí v krajských programech a strategiích na SRR. Bude t eba respektovat regionální specifika, a p ípadn zváfl it jejich implementaci do SRR v mí e relevantní pro republikovou úrove .

Pro zlep-ení situace jak ve vztahu k hodnocení, tak i ve vztahu k napl ování cíl regionálního rozvoje by bylo vhodné splnit podmínky:

- kraje jednozna n propojí své strategie, resp. programy s prioritními oblastmi, resp. prioritami SRR R;
- období platnosti strategií rozvoje jednotlivých kraj budou srovnatelná, resp. shodná se SRR R;
- kraje budou vyhodnocovat dopady intervencí nejenom na stran výsledek , ale p edev-ím z pohledu dopad , zejména z pohledu e-ení mikroregionálních a meziregionálních specifíků.

Záv r

Celkov m fl eme shrnout n které základní poznatky, doporu ení a vyslovit ur ité otázky. Základní otázkou je, do jakých oblastí by se m ly primárn soust edit prost edky z politiky soudrfl nosti v období od roku 2014 s ohledem na pot eby R (dopravní infrastruktura, vzd lávání, v da a výzkum, pr mysl), aby se zvý-ila konkurenceschopnost R a jejích region , a to zvlá-t z pohledu tvorby SRR R a p ípadn rezortních rozvojových dokument ?

Hlavní snahou eské republiky by s ohledem na harmonický rozvoj celého státu a jednotlivých region (region soudrfl nosti, respektive kraj), po roce 2014 m lo být co nejvíce investovat v souladu s oblastmi podpor EU do:

- lidských zdroj ;
- výzkumu a vývoje;
- podpory znalostní ekonomiky;

- a nadále na podporu výstavby hmotné infrastruktury (zejména dopravní), protože infrastruktura je nezbytnou podmínkou pro rozvoj všech ostatních záležitostí.

Zásadními prvky pro přípravu strategických dokumentů v etn aktualizace SRR ČR z hlediska konzistence k budoucnosti kohezní politiky by mly být následující cíle:

- zajištění inovací a nových technologií v souladu s tezemi a prvky lisabonské strategie na základ spolupráce mezi univerzitami navzájem, mezi univerzitami a v decko-výzkumnými institucemi, mezi akademickou, veřejnou a podnikatelskou sférou, mezi soukromou podnikatelskou sférou navzájem apod., včetně výměny vzájemných informací a know-how;
- propojování infrastruktury (tj. zlepšení, silniční, železniční, letecké a pí. i lodní dopravy, dále zajištění obecní/místké infrastruktury včetně čistírny odpadních vod, kanalizace, odpad, říivotní prostředí, a další) o mlo by se jednat o tzv. štvrdě infrastrukturní projekty),
- propojení obchodu a investic mezi jednotlivými regiony (kraji a mikroregiony) a místy (tj. společné financování některých projektů z prostředků EU a z národních prostředků na regionální i místní úrovni);
- tvorba nových pracovních příležitostí/politika zaměstnanosti;
- udržitelný rozvoj území (včetně posílení spolupráce mezi subjekty zapojenými do těchto projektů);
- síťování měst a venkovských oblastí (networking), včetně koncentrace a koordinace nástrojů politik zabývajících se rozvojem území s cílem zvýšení synergie vzájemných vazeb mezi městy a venkovem.

Při formulování strategických rozvojových dokumentů, zejména SRR ČR je třeba prosadit efektivní koordinaci problematiky územní soudržnosti a politiky urbánního rozvoje. Při tom je třeba vycházet z analýz a možností o ekávaných oblastech podpor EU, tedy, že urbanizované regiony jsou nejen současnými, ale i budoucími motory rozvoje v regionech, přičemž štrpí ur itými problémy. V první řadě jde o nedokončenou transformaci regionální a místní ekonomiky, za druhé se jedná o zhoršující se demografickou a územní situaci, za třetí složitou a ne zcela vyhovující dopravní infrastrukturu a za čtvrté jen omezenou vyhovující environmentální infrastrukturu (zejména kanalizace a OV).

V strategických rozvojových dokumentech ČR je třeba zvýraznit revitalizaci městských center, zejména těch dvaceti největších měst v České republice. Tímto městským centrem v novat zvýšenou pozornost, protože jejich multiplikační efekt se projevuje nejenom v jejich bezprostředním urbáním okolí, ale i v širším území včetně venkovského prostoru. Právě pozitivní vliv velkých a v tších měst na rozvoj venkovských oblastí je nutno podpořit vhodnými opatřeními v budoucnosti.

Případná rizika vyplývající z orientace kohezní politiky do progresivních oblastí nemusí mít nutně v evropském měřítku jenom za dledek nasmlouvání prostředků do bohatých regionů Evropy. Jde o to, že kohezní politika si zřejmě ponechá hlavní šňah na podporu zaostávajících regionů, což je jeden z hlavních principů a cílů této politiky. Takže nelze očekávat (snad jenom s mírnými, velmi slabými obavami) nasmlouvání finančních prostředků mimo území ČR. Otázka výhodnosti pro ČR je jasná – mohou být ve SRR ČR podporovány rovněž ty regiony, které budou postupně opouštět skupinu nejslabších regionů a které přinejmenší České republice nejméně výnosy a nejvíce se podílí na tvorbě HDP. A přitom bude podpora zaostávajících a strukturálně postižených regionů jako hlavní cíl kohezní politiky zachována, což je nezbytné i z širších ideových-politických hledisek fungování Evropské unie. V těchto souvislostech je třeba připomenout, že nelze předpokládat zánik kohezní politiky ani po roce 2020. Česká republika tedy může mírně významně participovat na kohezní politice, tedy erpat finanční prostředky pro rozvoj jak zaostávajících regionů, tak i městských center a regionů i v dlouhodobém horizontu.

Jinou otázkou je, jaké by mlo být optimální nastavení vah jednotlivých cílů politiky soudržnosti pro optimalizaci příjmů ČR ze SF a FS po roce 2014 a případně po roce 2020 s ohledem na celkový objem prostředků na kohezní politiku v rozpočtu EU. S ohledem na materiály zabývajících se podobnými úvahami, lze doporučit pro rozvojové dokumenty, například SRR ČR především následující:

1) Dobudování dopravní infrastruktury, p edev-ím v-ak dální ní sít , rychlostních komunikací a fielezní ních koridor . V regíonech i významných regionálních silnic.

Doporu ená alokace: 30 % finan ních prost edk .

2) Zkvalitn ní environmentální infrastruktury, zvlá-t kanaliza ních sítí a ístíren odpadních vod. V men-ím rozsahu likvidace odpad a starých ekologických zát fíí.

Doporu ená alokace: 20 % finan ních prost edk .

3) Podpora p edev-ím malého a st edního podnikání, a to zvlá-t s ohledem na inovace, p enos know-how, spolupráce mezi univerzítami, respektive v decko-výzkumnými institucemi na stran jedné a podnikatelskou sférou na stran druhé.

Doporu ená alokace: 20 % finan ních prost edk .

4) Podpora vzd lávání a kvalifikace pracovních sil se zam ením na schopnosti a kvalifikaci pro inova n orientovanou ekonomiku, celofivotní vzd lávání. Jde p edev-ím o podporu vysokých -kol, rozvoj jejich výzkumného a vývojového potenciálu ve vazb studijní programy. V malé mí e musí jít rovn fl o profesn orientované vzd lávání, nap íklad zkvalitnit a udrflet u ovské -kolství. V této oblasti jsou uvařlovány jak investí ní projekty, tak tzv. šm kkéõ projekty. V podstat jde o podporu budování hlavní základny znalostní ekonomiky, u ících se region , související s napl ováním lisabonské strategie.

Doporu ená alokace: 10 % finan ních prost edk .

5) e-ení otázek zam stanosti, sniflování nezam stanosti, sociální exkluzí, diskriminace a rovnosti p ílefitostí.

Doporu ená alokace: 14 % finan ních prost edk .

6) P eshraní ní spolupráce.

Doporu ená alokace 3 % finan ních prost edk .

7) Ostatní nspecifikovaná podpora.

Doporu ená alokace 3 % finan ních prost edk .

Úvodní otázku výhodnosti pom ru nastavení vah jednotlivých cíl nap . pro aktualizaci SRR R lze tedy považovat za zodpov zenou.

Nicmén je t eba v ur itých asových intervalech provád t zevrubn j-í reflexi a z ejm í analýzu pro pot eby regionálních a rezortních rozvojových dokument , nap . pro Strategii regionálního rozvoje eské republiky, s ohledem na jíl vzpomínané aktuální globální finan ní a hospodá ské problémy a jejich dopady na celou R a zejména na její jednotlivé regiony. P es nejr zn j-í ují- ování o malém vlivu vn j-ích turbulencí na ekonomiku R lze p edpokládat regionáln diferencované dopady, které je t eba vyhodnotit a pokud mofno zapracovat do šaktualizaceõ SRR R.

Z ady dokument EU a R jednozna n vyplývá výhodnost kohezní politiky pro rozvoj republiky a jejích region , protofle princip adicionality, tedy spolufinancování je pro R výhodný i p es nemalé platby do spole něho rozpo tu EU. I v budoucnosti bude t eba z pohledu R trvat na zachování kohezní politiky, protofle platby do spole něho rozpo tu EU bude R odvád t a zp sob realizace kohezní politiky p ítom umofní dlouhodob cílev dom rozvíjet ur ítá progresivní odv tví a zejména problémové regiony v souladu s evropskými a sv tovými trendy ó p enos know-how, propojení výzkumu a podnikatelské sféry za ú elem zavád ní inovací, systematické budování infrastruktury a její propojení na evropské systémy, rozvoj lidských zdroj zejména propojení akademické sféry na podnikatelskou atd.

Pouze jedin v p ípad vystoupení R z EU lze uvařlovat o snífení transferu prost edk mimo eský státní rozpo et, nikoliv v-ak o absolutní eliminaci prost edk poskytovaných na kohezní politiku, protofle by v tom p ípad stejn z stala R sou ástí alespo n kterých evropských struktur a št fílaõ by nap . z lenství v evropském hospodá ském prostoru í schengenského systému jisté výhody nejenom politické povahy, ale zejména pozitivní hospodá ské efekty. Navíc lze poukázat na p ísp vky ne lenských zemí EU na kohezní politiku EU nap íklad Norska a TMvýcarska (p ítom TMvýcarsko ani není lenem evropského hospodá ského prostoru).

Pokud dojde k posun m v názorech na regionální podpory, je třeba, aby do strategických dokument v etn Strategie regionálního rozvoje eské republiky byla zapracována jakákoliv nová výrazn j-í zm na p i zachování nezbytné kontinuity regionální politiky R. Takfle v zásad by se m lo jednat o podporu dlouhodobých úkol jako je zlep-ování konkuren ního postavení eských region , a to zejména tak, aby se lépe vyrovnávaly se strukturálními a globálními zm namí a rovn fl, aby docházelo ke zlep-ování prost edí v etn dopravní infrastruktury a s d razem na zam stanost.

Literatura

- [1] WOKOUN, R., (2007). *Fundamentals Problems of Regional Development in the Czech Republic and New Challenges*. In Local Development as a Driver for Growth in Central and Eastern Europe. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), MMR. ISBN 978-80-87147-03-0.
- [2] WOKOUN, R. a kol., (2007). *Regionální rozvoj a jeho management v eské republice*. Oeconomica, VÚE, Praha. ISBN 978- 80-245-1301-0.
- [3] WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J. a kol., (2008). *Regionální rozvoj*. Linde Praha a.s. ISBN 978-80-7201-699-0.